

A sikeres munkahelyi biztonsági és egészségvédelmi teljesítménymérési kezdeményezések felülvizsgálata

Összefoglaló

Összefoglaló

Az Európai Munkahelyi Biztonsági és Egészségvédelmi Ügynökség (EU-OSHA) meghatározása szerint a teljesítménymérés „olyan tervezett folyamat, amelynek keretében a szervezet összehasonlítja saját egészségvédelmi és biztonsági folyamatait és teljesítményét más szervezetekével, hogy megtudja, miként csökkentheti a balesetek és megbetegedések számát, miként javíthatja az egészségvédelmi és biztonsági jogszabályoknak való megfelelést és/vagy hogyan csökkentheti a megfelelés költségeit”. E projekt átfogó célja, hogy a fenti fogalom meghatározás mentén haladva felülvizsgálja az ágazati, tagállami és európai szinten létrehozott munkahelyi biztonsági és egészségvédelmi teljesítménymérési rendszereket. A kutatás felméri az ilyen rendszerek előnyeit és korlátait is, továbbá meghatározza a sikerük kulcstényezőit és főbb akadályait.

Számos módszer — meglévő dokumentáció áttekintése, e-mailes kérdőív és online felmérés — segítségével azonosítottuk az Európában használt teljesítménymérési rendszereket, és megismertük azok alkalmazási területének, tevékenységeinek és hatékonyságának részleteit. Ezen információ kiegészítése céljából esettanulmányokat is készítettünk, hogy még jobban megérthessük a kiválasztott rendszereket, a sikerük kulcstényezőit és főbb akadályait. Ennek során mélyinterjúkat készítettünk a rendszerek koordinátorával és résztvevőivel, hogy hozzáférjünk a közvetlen érintettek által felhalmozott ismeretekhez és gyakorlati bölcsességekhez. Ezenkívül néhány nem munkahelyi biztonsági és egészségvédelmi kérdéssel foglalkozó teljesítménymérési rendszerre vonatkozóan is készítettünk esettanulmányt, hogy feltárjuk az esetlegesen átemelhető tapasztalatokat.

A vizsgálat eredményei jól szemléltetik a rendelkezésre álló rendszerek sokszínűségét, valamint az általuk lefedett ágazatokat, témákat és tagságot. A 24 mélységeiben elemzett munkahelyi biztonsági és egészségvédelmi rendszeren belül az információmegosztásra vonatkozó követelmények jellege jelentős eltéréseket mutat, ugyanakkor mind kvantitatív (azaz munkahelyi biztonsági és egészségvédelmi eredményekre vonatkozó), mind kvalitatív, helyes gyakorlatokra (folyamatokra) vonatkozó adatokat tartalmaz. Számos olyan rendszer létezik, amely mindkét típus elemeit tartalmazza.

A teljesítménymérési rendszerek sok szempontból előnyösek a tagszervezetek számára. Saját teljesítményük összehasonlítása a piac más szereplőjével elég erős motivációs tényező a szervezetek számára ahhoz, hogy csatlakozzanak valamely teljesítménymérési rendszerhez. Ugyancsak jelentős ösztönző erő, hogy ezáltal javíthatnak az előforduló balesetek és különböző események számán. A finn munkahelyek önkéntes hálózata, a *Zero Accident Forum* például megállapította, hogy a tagok baleseti rátája 2008 és 2012 között 46%-kal esett vissza, miközben az országos adatok nem változtak jelentősen ez alatt az idő alatt. Az Egyesült Királyság *Health and Safety Executive's Paper and Board Industry Advisory Committee* (PABIAC) nevű szervezetének teljesítménymérési tevékenysége egybeesett a papíriparon belüli balesetek számának csökkenésével: az 1990-es években még az építőiparénál is rosszabb baleseti rátával küzdő ágazat adatai most már az össziparági átlagnál is jobbak. A siker reménye meglehetősen vonzó: sok szervezet azért csatlakozik, mert szeretne teljesen balesetmentes környezetet kialakítani.

A felmérés válaszai azt jelzik, hogy a sikert számos különböző tényező befolyásolja, de ezek közül egy sem nevezhető meg olyanként, amelyet minden válaszadó egyöntetűen meghatározó tényezőnek tart saját rendszere sikere szempontjából. Az adatszolgáltatásra vonatkozó követelmények kulcsfontosságú tényezőnek bizonyultak, különösen a részvétel és a tagság szempontjából: azok a teljesítménymérési rendszerek, amelyeknél követelmény a teljesítményre vonatkozó adatok gyűjtése, kevésbé vonzóak a tagok számára, mint azok, amelyek a helyes munkahelyi biztonsági és egészségvédelmi gyakorlatok megosztását célozzák. Ha a rendszer a tagok számára valószínűleg legnagyobb értéket képviselő tényezőkre összpontosít, nő a részvételi arány és a sikeresség, bár ennek nem kellene kizárnia a szervezők által hasznosnak vélt adatgyűjtést sem, különösen, ha annak kulcsszerepe van a folyamatok nyomon követésében. A balesetek bejelentése érzékeny kérdés lehet: egyes tagok számára nem ajánlott az erre vonatkozó információ megosztása – erre az anonim bejelentés lehetősége kínálhat megoldást. A *Virtual Risk Manager's Fleet Safety Benchmarking* rendszer például megállapította, hogy a névtelenség alkalmazásával megbízhatóbb adatok gyűjthetők és eredményesebb tárgyalások folytathatók.

A rendszerek túlnyomó többsége lehetőséget teremt a hálózatépítésre és a vitára. A holland *Zero Accidents Network* például arra a következtetésre jutott, hogy a „szemtől szembe” beszélgetéseket tartó

munkacsoportok és fórumok kedveltebbek, mint a passzív részvétellel járó panelbeszélgetések és előadások. Ezek hasznosabbnak bizonyultak a tekintetben, hogy meggyőzzék a résztvevőket más vállalatok intézkedéseinek és folyamatainak jelentőségéről és saját szervezetükön belül való alkalmazhatóságáról.

A vizsgálatban részt vevő interjúalanyok közül többen megvitatták a hálózatépítés jelentőségét, amelyet fontos eszköznek találtak a teljesítménymérési rendszerek sikeréhez elengedhetetlen, bizalmon és kölcsönös együttműködésen alapuló kapcsolatok kialakítása szempontjából. A *Universities Safety and Health Association* által kialakított hálózatépítési lehetőségeknek egy fórum ad teret, amelyen keresztül a felsőoktatási ágazat bevált gyakorlatait oszthatják meg egymással a résztvevők; a fórum a szervezet tevékenységének egyik leginkább megbecsült eleme. Munkájuk során azt állapították meg, hogy az Egyesült Királyságban található egyetemek belső adatgyűjtési folyamatai helyesek, ezért úgy vélik, hogy az általuk létrehozott kvantitatív adatok legfontosabb funkciója a más intézmények adataival való összehasonlítás lehetővé tétele.

A gyakorlati elemet, például helyszíni bemutatót is tartalmazó és a szemtől szembeni vita lehetőségét megteremtő rendszerek a tagok szempontjából rendkívül hasznosnak tekinthetők. Az EU-OSHA teljesítményméréssel foglalkozó irányítócsoportha arra a megállapításra jutott, hogy a versenyt mellőző, „biztonságos” környezetben lebonyolított rendezvények lehetővé teszik az egyének számára vitás és kényes kérdések megvitatását, és hozzájárulnak az összehasonlítás előmozdításához szükséges együttműködő gondolkodásmód kialakításához.

Egyéb szempontok is felmerültek, így például a tagság egysége (egyes nagyvállalatoknál például a helyi tagság előnyösebb, mint a vállalati), vagy a tagság kritériumai. A szélesebb, illetve a korlátozottabb ágazati bázissal rendelkező rendszerek (pl. a finn *Finnish Zero Accident Forum*, illetve a *HSE PABIAC*-rendszere) egyaránt jól működhetnek. Azzal, hogy a munkahelyi biztonsági és egészségvédelmi téren piacvezető vállalatok mellett az eddig alulteljesítő, de javítani szándékozó vállalatok számára is megnyitotta tagságát, a finn *Zero Accident Forum* maximalizálta az egymástól tanulás és az egymást támogatás lehetőségét.

Szintén fontos a célok megfogalmazásának módja; ambiciózus, ugyanakkor reális célokat érdemes kitűzni. A *Virtual Risk Manager's Fleet Safety Benchmarking* rendszer esetében például a fejlesztések megvalósulása előtt túlságosan mereven rögzített stratégia kontraproduktívnak bizonyult. A *Virtual Risk Manager* úgy véli, hogy a teljesítménymérési fórumról folytatott viták legalább olyan jelentősek, mint maguk az adatok.

A részvétellel nyert információ valóban hasznos lehet a résztvevők számára; ha a tagok nem érzik értékesnek a rendszert, a részvételi arány csökkenhet, mivel nem térül meg a befektetés. A teljesítménymérés résztvevői egészében véve az eredményekkel szemben előnyben részesítik a folyamatok középpontba helyezését, és a tagok igen nagyra tartják a legjobb gyakorlatok által képviselt gyakorlati példákat. A válaszadók többsége egyetértett azzal, hogy az a képesség, hogy a megszerzett információkat változás előidézésére tudják felhasználni, központi szerepet játszik a rendszer sikerességében. A munkahelyi biztonsági és egészségvédelmi intézkedéseket és folyamatokat leíró dokumentumokat előállító rendszereket hasznosnak tekintik, mert azzal, hogy nem a nulláról kell kezdeni a dokumentációt, idő takarítható meg. A dokumentáció elektronikus úton való megosztása különösen hasznos. A többszörös terjesztési stratégiák – amelyeket például a németországi BGM használ kötelező balesetbiztosítási átfogó ösztönző rendszerében – szintén a siker egyik fontos tényezőjének tekinthető.

Sok válaszadó említette a könnyű részvétel szempontját. A BGM fent említett rendszerében a lehető legegyszerűbb kérdőívekkel igyekeznek minimálisra csökkenteni a bürokratikus akadályokat. Az egyesült királysági HSE PABIAC rendszerében végzett közelmúltbeli felmérés során a rövid, egyszerű szerkezet szintén magas válaszadási arányt eredményezett.

Érdemes alaposan megfontolni a „helyes gyakorlatok” vagy „legjobb gyakorlatok” kifejezések használatát. A luxemburgi székhelyű *ArcelorMittal Group* teljesítménymérési tevékenysége során felismerte, hogy a „helyes gyakorlatok” megnevezés előnyösebbnek bizonyult a „legjobb gyakorlatok” kifejezésnél, mivel azt a résztvevők inkább iránymutatásnak tekintették, nem pedig előíró eljárások alkalmazására irányuló kényszernek. A vezetők ezért úgy érezték, hogy nagyobb felelősséggel tartoznak az abból eredő munkavédelmi folyamatok iránt.

Kisebb volt az egyetértés a résztvevők körében a tekintetben, hogy a különböző környezetek vagy rendszerek mely jellemzői hátrányosak. Leggyakrabban említették a tagság által követelt idő- vagy erőforrás-ráfordítást, valamint az ágazati támogatás alacsony szintjét. Ha nagy mennyiségű empirikus adat gyűjtése is a rendszer részét képezi, az elkezdhet hasonlítani a kutatási projektekhez, és rendkívül erőforrás-igényessé válhat: a szemtől szemben készített interjúk, vagy a munkahelyi biztonsági és egészségvédelmi folyamatok helyszíni ellenőrzése körültekintéssel alkalmazandó módszerek.

A jelentés mellékletének célja, hogy gyakorlati útmutatóul szolgáljon azon egyének és szervezetek számára, akik szeretnék munkahelyi biztonsági és egészségvédelmi teljesítménymérési rendszert indítani, vagy szeretnék meglévő rendszerüket fejleszteni. A dokumentum által ismertetett gyakorlati lépések segítik a tagok figyelmének felkeltését, a célok kitűzését, a lendület fenntartását és a hosszú távú fenntarthatóság biztosítását.

Az Európai Munkahelyi Biztonsági és Egészségvédelmi Ügynökség (EU-OSHA)

működésének célja, hogy Európát olyan helyé alakítsa, ahol biztonságosabban, egészségesebb körülmények között és hatékonyabban lehet dolgozni. Az Ügynökség megbízható, kiegyensúlyozott és elfogulatlan biztonsági és egészségvédelmi információkat kutat, fejleszt és terjeszt, valamint egész Európára kiterjedő figyelemfelkeltő kampányokat szervez. Az Európai Unió által 1994-ben alapított, bilbaói (Spanyolország) székhelyű ügynökség az Európai Bizottság, a tagállamok kormányai, a munkaadói és munkavállalói szervezetek képviselői, valamint az Unió tagállamaiból és

Európai Munkahelyi Biztonsági és Egészségvédelmi Ügynökség

Santiago de Compostela 12, 5. emelet
48003 Bilbao, Spanyolország
Tel.: +34 944794360
Fax: (+34)944794383
E-mail: information@osha.europa.eu

<http://osha.europa.eu>

Publications Office